

สรุป วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาวิจัยสุนทรียทัศน์ของวินเซนต์ แวน โก๊ะ พอจะสรุปได้ว่า ตั้งแต่สมัยที่ตะวันตกมีการฟื้นฟูศิลปวิทยาการเป็นต้นมา อารยธรรมตะวันตก มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมทั้งการสร้างสรรคศิลปวัฒนธรรม เป็นผลอันเนื่องมาจากขบวนการปฏิวัติช่วงศตวรรษก่อนหน้า โดยเฉพาะการปฏิวัติฝรั่งเศสและการปฏิวัติอุตสาหกรรม สิ่งที่ดีถือว่าเป็นการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นผลมาจาก การค้นพบความรู้ใหม่ มีการทดลองทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ให้เกิดผลใช้ได้จริง และพัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในการทดลองของนักวิทยาศาสตร์หลายสาขา และที่โดดเด่นคือการล้มล้างความเชื่อเดิมเกี่ยวกับโลกและจักรวาลในทฤษฎีของโคเปอร์นิคัส, กาลิเลโอ และนิวตัน ซึ่งเป็นรากฐานของการค้นคว้าศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เป็นผลให้การค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น มีการพัฒนาในด้านการประดิษฐ์เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์รวมถึงเครื่องใช้ทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งผลพวงความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมอุตสาหกรรมตามหลักแนวคิดเสรีนิยม ที่ให้ความสำคัญกับหลัก 3 ประการคือ เสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ

ทั้งนี้ สังคมยุโรปในช่วงของการเปลี่ยนแปลงนี้ยังคงเป็นการพัฒนามาจากระบบศักดินา แนวความคิดต่างๆ จึงเป็นการสะท้อนสภาพสังคมและชนชั้นที่มีอำนาจในขณะนั้น อุดมการณ์เสรีนิยมจึงเป็นอุดมการณ์ของชนชั้นกลางเป็นเหตุผลให้ปัจเจกชนสามารถแสดงความรู้สึกร่างกายอย่างเต็มที่และนำไปสู่การสร้างสรรคและการพัฒนา รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีความก้าวหน้าไปพร้อมกับการพัฒนาทุกๆ ด้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวงการนี้คือการคิดค้นประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ มีการประดิษฐ์กล้องถ่ายภาพขึ้น ส่งผลกระทบกับวงการศิลปะเป็นอย่างมาก ที่สำคัญคือในด้านจิตรกรรมภาพเหมือน ทำให้ศิลปินที่นิยมในการเขียนภาพเหมือนได้รับความนิยมนลดลง และเปลี่ยนแปลงแนวทางหันไปให้ความสนใจกับธรรมชาติและสังคมในความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานในการสร้างสรรคให้กับศิลปินรุ่นต่อๆ มามากขึ้น เนื่อง

ด้วยสาเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการให้ความสำคัญกับสิ่งที่เห็นถึงความเป็นจริงกับสภาพแวดล้อมภายในสังคม และทุกอย่างดำเนินไปตามกฎวิวัฒนาการทางธรรมชาติ พร้อมกับสภาพของสังคม เศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนไป อีสราเอล เป็นหลักในการแสวงหาทางออกใหม่ ศิลปินสร้างเนื้อหาใหม่หลักการปฏิบัติใหม่ตามแนวทางของตัวเองมากยิ่งขึ้น ความก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ที่มีการคิดค้นในเรื่องทฤษฎีแม่สีในแสงอาทิตย์เพิ่มขึ้น เป็นเหตุจูงใจให้กับศิลปิน และความก้าวหน้าทางด้านการคมนาคมทำให้ความเคลื่อนไหวทางด้านวัฒนธรรมจากที่ต่างๆ มีการแลกเปลี่ยนหรือนำมาปรับใช้มากขึ้น และเป็นสาเหตุที่ทำให้ศิลปินมีความเข้าใจต่อโลกภายนอก เนื่องจากศิลปินที่รับเอาทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์มาใช้จนเกิดเป็นคตินิยมในกลุ่ม

การนิยามความงามในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากความหมายในคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ที่มุ่งอธิบายศิลปะเฉพาะทางและเป็นลักษณะของศิลปะวัตถุ ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณสมบัติที่มีอยู่แล้วในวัตถุและสามารถรับรู้ความงามได้ด้วยเหตุผล ส่วนในคริสต์ศตวรรษที่ 18 แต่เดิมที่ศูนย์กลางความงามจากความคิดกลายเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์ทางสุนทรียะเท่านั้น และมองว่าลักษณะเฉพาะทางความงามนั้นล้วนเป็นไปไม่ได้ สืบเนื่องมาถึงคริสต์ศตวรรษที่ 19-20 มีการนำเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาศึกษาในสุนทรียศาสตร์ โดยมีการประเมินค่าวัตถุว่ามีค่ามากน้อยเพียงไร โดยมีการใช้คำว่าสุนทรียศาสตร์เข้ามาวิเคราะห์และศึกษาเกี่ยวกับความงามในด้านคุณค่าในความหมายของมนุษย์และความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งทั้งหลาย

การตัดสินใจทางด้านความงามในหัวข้อการศึกษาสุนทรียทัศน์ของวินเซนต์ แวน โก๊ะ ใช้มโนทัศน์ทางด้านสุนทรียศาสตร์ 3 ประเด็นหลัก เป็นเกณฑ์การตัดสินใจคือ

1) สุนทรียเจตคติ เป็นการประสานสัมพันธ์กันระหว่างตัวตนกับวัตถุ ซึ่งโลกภายนอกเป็นปอเกิดของความงามภายในจิตใจมนุษย์ ซึ่งสิ่งหนึ่งมีความสวยงามนั้นเป็นเพราะเราใช้วิถีทางพิเศษบางอย่างในการพิจารณาถึงสิ่งนั้น สิ่งนี้เรียกว่า “เจตคติ” คือสภาวะทางจิตเป็นตัวนำและกำหนดการรับรู้ของเราที่มีต่อโลก เจตคติเสมือนเป็นตัวนำไปสู่การพิจารณาทางสุนทรียะ “สุนทรียเจตคติ” มีความหมายว่า สุนทรียภาพที่มนุษย์เรามีต่างกันเพราะมนุษย์เรานั้นการตัดสินใจสุนทรียะด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าด้านอื่น สุนทรียเจตคติเป็นการมองโลกในเชิงสุนทรียะ โดยมีหลักการที่สำคัญคือการที่ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ ไม่รับรู้เพื่อจุดประสงค์อื่นนอกเหนือไปจากความมุ่งหมายเพื่อที่จะได้รับประสบการณ์ในการรับรู้สิ่งนั้นๆ เป็นไปเพื่อความพึงพอใจมากกว่า

2) คุณค่าสุนทรียะ คุณค่าเชิงสุนทรียะมีการให้ความหมายในภาพรวมว่า “ความงาม” ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีวัตถุวิสัย ที่มองความงามเป็นคุณสมบัติที่อยู่ในตัววัตถุเอง และปรากฏออกมาให้เห็นถึงสภาวะนั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของมนุษย์ และอีกทฤษฎีหนึ่งคือ

ทฤษฎีอัตวิสัย ที่มองว่าความงามหรือคุณค่าทางสุนทรียะนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้มีประสบการณ์เอง ใน วัตถุไม่มีความงามเป็นธรรมชาติหรือคุณสมบัติภายในตัวเอง มองว่าจิตของผู้รับรู้เป็นแหล่งกำเนิด ความงาม ซึ่งแต่ละคนก็จะมีเกณฑ์ตัดสินความงามของตนเองและทฤษฎีที่ตาม คือ ทฤษฎีสัมพันธ นิยม มองว่าคุณค่าทางสุนทรียะอยู่ที่ความสัมพันธ์ 2 ด้าน คือ ตัวผู้ประเมินค่าและวัตถุที่ถูกประเมิน ค่า ความงามมีอยู่จริงระหว่างวัตถุภายนอกและคุณค่าภายในจิตใจของเรา และทฤษฎีสุดท้าย คือ ทฤษฎีอุปถัมภ์นิยาม ที่มองความงามเป็นคุณค่าเพื่อสิ่งอื่น ความงามไม่มีคุณค่าในตัวเอง โดยอยู่บน ฐานความคิดที่ว่า คุณค่าความงามเป็นเพียงอุปถัมภ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติหรือการกระทำเพื่อให้ เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

3) ประสบการณ์สุนทรียะ เป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียเจตคติ คือประสบการณ์สุนทรียะเป็นผลของการรับรู้ระดับสัญชาตญาณ มีความจดจ่อกับปรากฏการณ์หนึ่งๆ โดยปราศจากความสนใจกับผลประโยชน์ นี่เป็นประเด็นที่ทำให้ประสบการณ์ทางสุนทรียะต่าง ออกไปจากประสบการณ์ทั่วไป ซึ่งประสบการณ์สุนทรียะเกิดจากประสบการณ์ส่วนบุคคลที่ เกี่ยวเนื่องกับอารมณ์พิเศษเฉพาะอย่าง เกิดจากบางสิ่งที่มีคุณสมบัติทางสุนทรียะนำหน้า ที่ปลุก อารมณ์ชนิดนี้ขึ้นมา ประสบการณ์สุนทรียะจึงเป็นสภาวะความพึงพอใจในการรับรู้โดยที่ไม่หวังผล ใดๆ มากไปกว่าการรับรู้อารมณ์นั้น ลักษณะของประสบการณ์สุนทรียะ หรือประสบการณ์เกี่ยวกับ ความงามคือ ประสบการณ์เกี่ยวกับโลกปรมาตม์ ขณะที่มันไหลซึมผ่านโลกปรากฏการณ์ เพื่อดำรง ไว้ซึ่งประสบการณ์เกี่ยวกับความงาม และสุนทรียภาพมาจากประสบการณ์สุนทรียะ ซึ่งมีลักษณะ คือ ประสบการณ์ความงาม ความน่าทึ่ง โดยมีความพึงพอใจที่บริสุทธิ์อยู่เบื้องหลังประสบการณ์

สุนทรียทัศน์ของ วินเซนต์ แวน โก๊ะ พบว่าผลงานของเขาที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ ซึ่งผู้วิจัยได้หยิบยกมาวิจัยเป็นกรณีศึกษาเป็นจำนวน 20 ภาพ ประเด็นของมโนทัศน์ทางสุนทรียศาสตร์ที่มีการนำมาวิเคราะห์ผลงานของแวน โก๊ะจะแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นหลักคือ

1) สุนทรียเจตคติ

เป็นเจตคติที่ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์อื่นๆ เช่น ทางจริยศาสตร์หรือทางเศรษฐกิจ มุ่งไปที่ความพอใจในเอกภาพ และองค์ประกอบของทัศนธาตุในผลงานมองเพียงว่าผลงานชิ้นหนึ่งๆ สามารถทำให้เกิดความพอใจได้หรือไม่เท่านั้น ทำให้ผู้มีประสบการณ์กับผลงานศิลปะแล้วมี อารมณ์หรือความรู้สึกร่วมด้วยหรือไม่ จากการศึกษาผลงานของแวน โก๊ะพบว่า เขาได้ให้ความสำคัญในเรื่องของอารมณ์ที่เข้าไปประสานสัมพันธ์กับวัตถุ หรือสภาพแวดล้อมภายนอกที่ ปรากฏการณ์นั้นเป็นตัวกระตุ้นการรับรู้ภายในสภาวะแห่งจิตที่เป็นแหล่งก่อเกิดอารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการ เนื่องจากเป็นหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยไม่ยึดถือความสำคัญอื่นใดมากไป กว่าเรื่องของอารมณ์ช่วงขณะที่เกิดขึ้นระหว่างตัวตนกับวัตถุภายนอกนั้นๆ แวน โก๊ะได้ถ่ายทอด

บุคลิกลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกถึงความรุนแรง นำเอาทัศนธาตุทางศิลปะมาใช้เป็นสื่อสัญลักษณ์ (Symbolic) ผ่านงานเขียนด้านจิตรกรรมที่มีเอกลักษณ์แสดงออกทางด้านอารมณ์ที่มีต่อปรากฏการณ์ภายนอก

2) คุณค่าเชิงสุนทรียะ

เมื่อมีประสบการณ์ต่อสิ่งหนึ่ง ทั้งนี้อาจมีความหมายว่างานศิลปะหรือวัตถุชิ้นนั้น มีความงามอยู่ในตัวหรือไม่ หรือมันงามเพราะเรามองมันอย่างมีสุนทรียะ มันได้พาเรามาสู่การค้นหามรรตฐานในการตัดสินคุณค่าเชิงสุนทรียะ ซึ่งการตัดสินคุณค่าต้องอิงอยู่กับสิ่งใด หรือบ่งบอกถึงคุณภาพของสุนทรียะ จากการศึกษาผลงานของแวน โก๊ะพบว่า สภาวะทางอารมณ์ที่มีแหล่งกำเนิดมาจากสภาวะแห่งจิตมีปฏิสัมพันธ์กับสภาวะแห่งโลกภายนอกหรือตัววัตถุ ซึ่งแวน โก๊ะ ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ปรากฏกับการรับรู้ที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึก ระหว่างสิ่งที่ปรากฏ (Object) กับจิต (Mind) ซึ่งหลักเกณฑ์ในการให้คุณค่าของแวน โก๊ะมีลักษณะของ “ทฤษฎีสัมพัทธ์นิยม” (Relativism) ที่ให้ความสำคัญระหว่างตัวบุคคลกับวัตถุภายนอก ซึ่งในงานของแวน โก๊ะ โดยมากให้ความสำคัญสภาวะทางอารมณ์ที่ได้แสดงออกกับสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงทั้งสองอย่างนี้เป็นลักษณะที่ปรากฏในงานคู่กัน เนื่องจากสิ่งที่ถูกรับรู้กับสิ่งที่ไปรับรู้เป็นสิ่งเคียงคู่ซึ่งกันและกัน

3) ประสบการณ์สุนทรียะ

ประสบการณ์ทางสุนทรียะมีความสัมพันธ์กับสุนทรียเจตคติโดยตรง ซึ่งมีความแตกต่างไปจากประสบการณ์ทั่วไปตรงที่ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ด้านอื่นๆ นอกจากความพึงพอใจหรืออารมณ์สุนทรียะเท่านั้น และแน่นอนที่สุดมนุษย์ทุกคนสามารถมีประสบการณ์ทางสุนทรียะได้โดยตรงเมื่อมีประสบการณ์กับวัตถุชิ้นๆ ซึ่งประสบการณ์ทางสุนทรียะนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วสามารถจินตนาการถึงได้อีกในเวลาต่อไป ผลงานของแวน โก๊ะเป็นการแสดงออกทางด้านอารมณ์ ที่ขึ้นอยู่กับความพอใจ สะท้อนใจ ระหว่างที่ประสบกับสภาพแวดล้อม ก่อเกิดเป็นประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ผ่านการรับรู้ด้วยตัวเอง ดังนั้น เมื่อแวน โก๊ะมีการประสานสัมพันธ์กับโลกภายนอกถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ได้รับ โดยการรับรู้ถึงความเป็นจริงของโลกภายนอกเป็นการเชื่อมโยงมาสู่จิตภายในของเขาซึ่งเป็นแหล่งก่อเกิดอารมณ์ความรู้สึกและเกิดการประมวลผลรับรู้ถึงสิ่งที่เป็นแรงกระตุ้นภายในนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากประสบการณ์สุนทรียะ

5.2 วิเคราะห์

เนื่องจากที่แวน โก๊ะรับรู้ถึงสภาวะภายนอกที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและวัฒนธรรมที่หลั่งไหลเข้ามาในยุโรปสมัยของแวน โก๊ะ นำเอาผลงานทางศิลปะที่เป็นของทวีปเอเชียไปโด่งดังในสมัยนั้น ก็ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ของญี่ปุ่น ทั้งนี้เป็นผลให้แวน โก๊ะเกิดความ

ประทับใจในความงามและการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกลงไปในผลงานของศิลปะภาพพิมพ์ของ ญี่ปุ่น ถือว่าเป็นประสบการณ์ทางสุนทรียะอย่างหนึ่ง que แสดงออกมาเป็นผลงานให้เห็นถึงสุนทรีย เจตคติของเขา ผ่านทางลักษณะของเส้น ที่เกิดเป็นร่องรอยคล้ายกับเทคนิควิธีการของศิลปะภาพ พิมพ์ญี่ปุ่น

สุนทรียทัศน์ของ วินเซนต์ แวนโก๊ะ ในประเด็นหัวข้อของการวิจัยเกี่ยวกับ สุนทรียศาสตร์ทั้ง 3 หลักเกณฑ์การตัดสินที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าในผลงานของแวน โก๊ะ ยังคงมีประเด็นที่เกี่ยวกับ “การปฏิบัติศาสตร์ของโซซูร์” * ซึ่งศาสตร์มีที่มาจากภาษาศาสตร์ ดังนั้น ภาษาเป็นกฎกติกาที่สังคมมีการตกลงร่วมกันเพื่อสื่อความคิด ความหมาย ภาษาในที่นี้ กล่าวถึงโลกของสังคมข้างนอกที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์คือ โลกของความคิดหรือ ความรู้ และโลกวัตถุที่แท้จริงระหว่างธรรมชาติกับสังคม เมื่อโลกของความคิดกับโลกวัตถุที่แท้จริง มาศึกษาสัญญาะพบวาศาสตร์มีการปฏิบัติอยู่ 3 ชั้น

ก) การปฏิบัติไปสู่พหุนิยม (Pluralism) ความหลากหลาย และสัมพันธ์นิยม ค้นพบว่าทุก ภาษาทั่วโลกเน้นความสัมพันธ์กับโลกของสัญญะกับโลกภายนอกนั้นไม่เป็นระเบียบ หรือขาด ความสัมพันธ์ต่อกัน เช่น การใช้เสียงที่ต่างกันมาอธิบายสิ่งหนึ่ง เป็นลักษณะที่ชัดเจนถึงความ แตกต่างกันของภาษาใน โลก เนื่องจากโลกของสัญญะและโลกภายนอกนั้นไม่มีกฎเกณฑ์หรือ ระเบียบใดๆ ให้ยึดถือ ทำให้มนุษย์เริ่มรู้ว่าความรู้ของพวกเขาอาจเป็นสิ่งที่ไม่จริงแท้ ไม่แน่นอน เพราะความรู้ของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยภาษาหรือสัญญะมาเชื่อมโยงกัน เมื่อภาษาของมนุษย์ ไม่ได้ให้ความชัดเจนแก่โลกภายนอก ความรู้ของมนุษย์ต่อโลกภายนอกก็ไม่ได้เกิดความชัดเจนไป ด้วย ศาสตร์เสริมแนวปรัชญาแบบคานท์ที่มองว่าความคิด ความรู้ของมนุษย์มีจำกัด และนิเทศที่ ถือว่าความรู้ของมนุษย์ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคงเชื่อถือได้ เป็นเพียงค่านิยมที่มนุษย์แต่ละคน แต่ละกลุ่มยึดถือกัน ถือว่าเป็นการเปิดแนวทางให้กับความคิดแบบพหุนิยม โดยเฉพาะอิทธิพลจาก นักภาษาศาสตร์คือชาเปียร์กับวอร์ฟ ทั้งสองช่วยเปลี่ยนวิธีคิดของคนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษากับความคิดและความจริงที่มีอิทธิพลต่อกันโดยไม่มีเกณฑ์ตายตัวสำหรับมนุษย์ทั้งหมด แต่มัน ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ทั้งสองคนทำให้เกิดกระแสความคิดว่าภาษาเป็นตัวกำหนดโลกทัศน์มุมมอง ของมนุษย์ที่มีต่อโลกธรรมชาติไม่เหมือนกัน เกิดความคิดที่เป็นแบบสัมพันธ์นิยมขึ้น

วิทท์เกนสไตน์ เน้นว่าการศึกษารภาษาไม่ควรไปสนใจเฉพาะตรรกะ ความหมาย ให้ สนใจภาษาซึ่งมีลักษณะเสมือนเกมทางภาษา ซึ่งมีกฎเกณฑ์ลักษณะการใช้และความหมายแตกต่าง กันไป เหมือนเกมการเล่นที่ใช้กฎเกณฑ์ของตน แต่ก็ต่างกันไปทั้งกฎเกณฑ์ การใช้กฎเกณฑ์ และผล

* ดูในธีรยุทธ บุญมี (2551) การปฏิบัติศาสตร์ของโซซูร์ เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสม์

ของการเล่นเกม สรุปได้ว่า วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ เหตุและผล ของคนต่าง วัฒนธรรมกันจะไม่เหมือนกันเลย

ข) การหันเหมาสู่สิ่งสามัญ (The Ordinary Turn) เกิดขึ้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเกิดขึ้นในหลายๆ วงการ ในวงการปรัชญาเกิด Phenomenology หรือ “ปรัชญาปรากฏการณ์” คือ กระแสปรัชญาที่ไม่เชื่อว่าการค้นหาสิ่งที่พิเศษเป็นอุดมคติที่เป็นแก่นแท้ เนื้อแท้ ธาตุแท้ของสิ่งต่างๆ เป็นทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งแนวทางที่ถูกต้องของปรัชญาควรเป็นปกติธรรมดา ผู้เริ่มต้นกระแสปรัชญานี้ คือ Edmund Husserl (1859-1938) สำหรับเขากิจกรรมทางปรัชญาต้องเริ่มต้นด้วยการตระหนักว่าตัวเราเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จากนั้นค่อยขบคิดปัญหาไปจากจุดเริ่มต้นที่เป็นจริงด้วยการเป็นส่วนหนึ่งของโลกหรือชีวิตธรรมดา นักคิดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เขียนบรรยายถึงความรู้สึกรู้สึกของเขาที่ค้นพบปรัชญา “ธรรมดาวิทยา” นี้ และสามารถขบปัญหาที่ลึกซึ้งได้ด้วยวิธีการสังเกตเสาะไปตามริมถนน และคนขายปลาทำงานที่ท่าปลา การหันเหมาสู่สิ่งสามัญ ปรากฏชัดเจนมากขึ้น ในวงการศิลปะ ซึ่งเรียกศิลปะชนิดนี้ว่า Modernism กลุ่มนี้เน้นถึงการแสดงออกถึงวัตถุสิ่งของ ชีวิตธรรมดา แต่นำมาทำให้ดูแปลกแหวกแนว และในวิถีชีวิตเศรษฐกิจของผู้คนก็เกิดการปฏิวัติทางการผลิตที่เรียกว่าการผลิตเพื่อคนหมู่มาก จึงมีการผลิตงานวัฒนธรรมเพื่อคนหมู่มาก เช่น เพลง ภาพยนตร์ ฯลฯ มาจำหน่ายจนเรียกว่า วัฒนธรรมมวลชน หรือวัฒนธรรมประชานิยม ในวงวิชาการด้านวัฒนธรรมปฏิวัติด้านความคิด ซึ่งเป็นการหันกลับมามองความหมายที่แท้จริงของวัฒนธรรมว่าน่าจะเป็นสิ่งที่ผูกพันกับชีวิตปกติธรรมดาของมนุษย์ วัฒนธรรมคือชีวิตของผู้คน หรือวัฒนธรรมคือสิ่งธรรมดา

โครงสร้างนิยมยังพยายามเริ่มต้นหาสิ่งที่ เป็นสากล โครงสร้างความคิดหรือกฎเกณฑ์ ความคิดที่เป็นระบบสากลของมนุษย์ชาติ อยู่ในกระบวนการหาแก่นแท้สัจธรรมสูงสุดให้กับมนุษย์ ทั้งนี้มันกำเนิดในวงการมนุษยวิทยาซึ่งศึกษาชนพื้นเมือง โครงสร้างครอบครัว ดังนั้นมันจึงต่างไปจากแนวคิดเดิมบ้าง เมื่อเกิดเป็นกระแส “สัตยศาสตร์” มีการศึกษาวัฒนธรรมตลาดของผู้คน ถือว่าสัตยศาสตร์ช่วยผลักดันการหันกลับมาสู่สิ่งสามัญ ในแง่ที่ว่ามันเป็นเครื่องมือที่ช่วยอธิบายและวิเคราะห์วัฒนธรรมประชานิยมหลายๆ ด้าน รวมทั้งวิเคราะห์การสร้าง ความหมาย สร้างอัตลักษณ์ โดยผ่านสื่อหรือวัตถุในรูปใดก็ได้

ค) การปฏิวัติหรือการหันเหของโลกแห่งความรู้ ออกจาก “โลกความจริง” นักคิดส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่เชื่อในโลกของความจริง ในเมื่อโลกปัจจุบันมันเต็มไปด้วยผลผลิตจากองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ แล้วเหตุใดนักคิดร่วมสมัยปัจจุบัน จึงไม่เชื่อในองค์ความรู้ปัจจุบัน?

นักคิดตะวันตกและตะวันออกในสมัยโบราณเผชิญปัญหาว่า ถ้าพระเจ้าเป็นผู้สร้าง ดังนั้น มนุษย์เราจะเข้าใจพระองค์ จะหยั่งถึงโลกธรรมชาติหรือตัวมนุษย์ที่พระองค์ทรงสร้างและ

ออกแบบเองได้อย่างไร ซึ่งความคิดของสำนัก Nominalism ส่วนใหญ่เชื่อว่าเราจะเข้าถึงพระเจ้า หรือผลงานพระเจ้าได้โดยอาศัยศรัทธา หรือต่อเมื่อพระองค์จะเปิดเผยเจตจำนงของพระองค์ต่อเรา กระทั่งมาถึงการปฏิวัติศาสนาในคริสต์ศตวรรษที่ 16 วิทยาศาสตร์และปรัชญาจึงรุ่งเรือง ซึ่งในช่วงแรกยังไม่หลุดพ้นไปจากความคิดแบบคริสเตียนคือ ให้เหตุผลในการเข้าถึงความจริงแทนการศรัทธาในคำสอนของศาสนา โดยสำนักเหตุผลนิยมเชื่อว่าปัญญาเหตุผลของมนุษย์ ถ้านำมาใช้อย่างถูกกฎเกณฑ์ของตรรกะเหตุผล มันสามารถทำให้มนุษย์รู้ความลับของจักรวาลและความรู้ทุกอย่างของโลก เพราะที่มาดั้งเดิมของปัญญาเหตุผลก็มาจากพระเจ้าซึ่งเป็นเหตุผลศักดิ์สิทธิ์ ปัญญาเหตุผลของมนุษย์มีข้อจำกัดที่มาจากตัวมนุษย์เองมีขีดจำกัด เพราะธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีกรอบครอบงำอยู่ความคิดดำรงอยู่ ความคิดความรู้ของมนุษย์จึงต้องมีกรอบครอบงำจากธรรมชาติของตนไปผสมกำกับอยู่เสมอ เปรียบเทียบว่าสัมผัส (ผัสสะ) ที่เราได้รับจากโลกภายนอกเป็นเสมือนขี้ผึ้งเหลว กรอบความคิดมนุษย์นี้เป็นเสมือนตราประทับ ความรู้คือขี้ผึ้งที่มีตราประทับอยู่เป็นรูปเป็นร่างให้เข้าใจได้ คานท์เชื่อว่าเราไม่มีทางรู้ได้ว่าพระเจ้าหรือโลก จริงๆ แล้วมันเป็นอย่างไร

ทั้งนี้ การปฏิวัติศัลยศาสตร์ของไซซัวร์ ด้านที่แฝงอยู่ในงานจิตรกรรมของแวน โก๊ะอยู่ในช่วงของการสร้างสรรค์ผลงานโพสตีอิมเพรสชันนิสม์ ตรงกับด้านที่ 2 ของการปฏิวัติศัลยศาสตร์ การหันเหมาสู่สิ่งสามัญ มันแสดงออกชัดเจนในงานของ แวน โก๊ะ ที่เน้นการแสดงออกเกี่ยวกับสรรพสิ่งรอบกายที่เป็นสิ่งสามัญธรรมดาทั่วไปในสภาพแวดล้อม อย่างภาพผลงานที่ชื่อว่า “ถนนคนเดิน รถม้า ต้นไซเปรส ดวงดาว และพระจันทร์เสี้ยว” * เป็นภาพที่บรรยายถึงสภาพความเป็นจริงของการดำเนินชีวิตปกติทั่วไป ทั้งยังได้สร้างสรรค์ให้เกิดความแปลกใหม่โดยการเพิ่มเติมเทคนิคลักษณะที่มีความโดดเด่นในด้านการแสดงออกมีความเป็นเอกลักษณ์จากร่องรอยพู่กันและเส้นที่เกิดขึ้นในงาน ประกอบกับเป็นการสื่อความหมายบรรยายความรู้สึกที่เป็นสภาวะพื้นฐานหรือเนื้อแท้ที่มนุษย์คนหนึ่งมีต่อสภาวะหนึ่งได้ จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับด้านนี้ มีกระแสของ “ศัลยศาสตร์” ในงานศิลปะจิตรกรรมของแวน โก๊ะยังคงใช้เป็นเครื่องหมายในการสร้างอัตลักษณ์ ที่เน้นความสำคัญกับชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของโลกความเป็นจริง ที่ปรากฏชัดในงานที่มีชื่อว่า “ร้านกาแฟยามค่ำคืน” ** ซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตของผู้คนยามค่ำคืน มันสื่อถึงสภาพแวดล้อมการใช้ชีวิตของผู้คนซึ่งก็ได้มีการอธิบายไว้ในกฎไตรลักษณ์ ที่เรียกว่า “ทุกขตา” ที่บรรยายถึงความเป็นจริงของชีวิตผู้คนผ่านภาพเขียนชิ้นนี้เป็นสื่อสัญลักษณ์ที่เห็นได้ในงานของเขา

แวน โก๊ะมีความโดดเด่นและแปลกไปจากงานศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ซึ่งเป็นที่ยอมรับก่อนหน้านี้นี้ที่มีความเป็นระเบียบ มีรูปแบบที่แน่นอน อีกทั้งเน้นการบรรยายถึงสภาพสังคมของชน

* ภาพในบท 4 หน้า 109

** ภาพในบท 4 หน้า 109

ชั้นกลาง พอมาถึงยุคโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ผลงานของศิลปินทั้งหลายในยุคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานของแวน โก๊ะแสดงถึงความเป็นธรรมชาติ กลับไปสู่ความดั้งเดิม ธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย ส่วนผลงานที่เกี่ยวข้องกับสังคมก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเป็นพิเศษ แต่กลับ สะท้อนสภาพของสังคมนั้นๆ ที่เขาประสบและสื่อมันออกมาโดยตรงไปตรงมา อีกทั้งภาพที่ ปรากฏยังสื่อถึงความจริงในธรรมชาติ มิได้คัดสรรเฉพาะสิ่งที่ดีหรือที่สวยงามมาประกอบใน ชิ้นงานเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผลงานของแวน โก๊ะสามารถสื่อถึงประเด็นทางสุนทรียศาสตร์ ที่ผู้เขียนนำมาเป็นกรอบการวิจัย คือ สุนทรียเจตคติ คุณค่าสุนทรียะและประสบการณ์ทางสุนทรียะ ล้วนปรากฏชัดเจนในงานของเขาได้อย่างครบถ้วน และผู้เขียนสังเกตเห็นความคิดทางพุทธปรัชญา แฝงอยู่ในผลงานของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพที่ปรากฏทำให้เข้าใจถึงหลักไตรลักษณ์ในพุทธ ศาสนาได้เป็นอย่างดี

ไตรลักษณ์* (The Three Characteristics of Existence) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญ ลักษณะ ซึ่งสามารถอธิบายเพื่อให้เข้าใจง่ายๆ โดยย่อคือ 1) อนิจจตา (Impermanence) ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป 2) ทุกขตา (Stress and Conflict) ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัวไป ภาวะที่กดดัน ผืนและขัดแย้งอยู่ใน ตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว ไม่ให้ความสมอยากแท้จริงหรือความพึงพอใจเต็มที่แก่ ผู้อยากด้วยตัณหา และก่อให้เกิดทุกข์แก่ผู้เข้าไป ผู้อยากเข้าไปยึดด้วยตัณหาอุปาทาน และ 3) อนัตตา (Soullessness หรือ Non-Self) ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริง ของมันเอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541, น. 68-69) งานศิลปะตามคติของพุทธศาสนา จะต้องสะท้อนให้มีประสบการณ์สุนทรียะที่สงบและต้องสะท้อนความรู้สึกเล็กๆ ว่าชีวิตนี้เป็นสิ่งที่ โดดเดี้ยว เหวง เสว้า แต่แฝงด้วยความสุขอันเกิดจากความจริงของชีวิต (สมภาร พรหมทา, 2552, น. 144) สามัญลักษณะทั้งสาม คือ อนิจจตา ทุกขตา และอนัตตา ผู้เขียนเห็นว่าปรากฏในผลงานของ แวน โก๊ะที่หยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากภาพดังต่อไปนี้

1) แนวคิดอนิจจตาในผลงานของแวน โก๊ะ ใน “ภาพดอกทานตะวันสีสองดอก” ** ที่ดู เป็นธรรมชาติ มีทั้งดอกที่บานสวยงามและดอกที่เหี่ยวเฉาแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงของความ ไม่คงทน ไม่ยั่งยืน ความเสื่อมสลายลงไปในที่สุดซึ่งเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ไม่อาจมีสิ่งใดต้านทานความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ และไม่อาจมีสิ่งใดหลีกเลี่ยงความ

* ดูรายละเอียดใน อจ. ดิก. (ไทย) 20/576/368

** ภาพในบท 4 หน้า 122

เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้พ้น ดังนั้นความจริงที่ต้องเผชิญก็คือความเปลี่ยนแปลงนี้เอง “ภาพชานา”^{*} เห็นได้ชัดจากร่องรอยความหยาบกร้านบนผิวหนังของชานาผู้นี้และแววตาที่เหม่อลอยคล้ายจะคิดถึงความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่ดำเนินมาเป็นเวลานาน และ“ภาพทิวทัศน์ที่อาร์เลส ส่วนที่กำลังผลิตกันต้นปอปลาร์ด้านหน้า”^{**} ที่เขาสื่อถึงความหมายของภาพนี้ด้วยความรู้สึกของตัวเองผ่านจดหมายที่เขียนถึงธีโอ ญาติผู้น้องของเขาว่า “นับวันฉันยิ่งน่าเกลียด แก่ลง นูนเถียวมากขึ้น ป่วยมากขึ้นและจนลง ฉันก็ยิ่งพยายามชดเชยโดยใช้สีสันทึบให้ยิ่งขึ้น สมดุลขึ้นและเปล่งประกาย” วินเซนต์ แวน โก๊ะ (วอลเธอร์, อินโก เอฟ, 2525, น. 60) ผลงานของแวน โก๊ะเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความตระหนักรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของเขาและผู้คนรอบข้าง แม้แต่ธรรมชาติที่เขาเลือกมาวาดก็สะท้อนถึงความรู้สึกหรือความหมายของชีวิตที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน

2) แนวคิดทุกขตาในผลงานของแวน โก๊ะ ผลงานที่ชื่อว่า “ลานร้านกาแฟยามค่ำคืน”^{***} ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากผลงานชื่อ “ร้านกาแฟยามค่ำคืน” ภาพเดิมแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงในสังคมของกลุ่มคนที่เป็นคนชายขอบ ที่ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดด้วยการเป็นหญิงค้าบริการ เป็นงานที่ทำเพื่อความอยู่รอด ทุกอย่างอยู่ในสภาพที่กดดันแต่ชีวิตของผู้คนเหล่านั้นก็ยังดำเนินต่อไปตามวิถีทางของมัน อีกทั้งภาพสถานที่ ที่ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความสกปรก และรู้สึกได้ถึงกลิ่นที่อับชื้นเนื่องจากเป็นห้องที่อยู่ใต้ดิน ขวดเหล้าที่ระเกะระกะ ผู้คนที่เข้ามายังสถานที่แห่งนี้ล้วนแต่เข้ามาสนองตัณหาของตนเองเพียงชั่วคราวเท่านั้น ทั้งดื่มสุรา และเรื่องของการมอมเมา แม้ท่าทางของหญิงสาวในภาพจะดูมีความสุขแต่นี่ก็เป็นเพียงความสุขที่ไม่ถาวร ส่วนภาพใหม่ “ลานร้านกาแฟยามค่ำคืน” ได้แสดงความรู้สึกเดียวกันและความจริงยังคงเหมือนเดิมถึงการใช้ชีวิตของผู้คนในสังคม แต่ไม่ได้หดหู่และกระตุ้นความรู้สึกบีบคั้นในจิตใจเท่ากับภาพ “ร้านกาแฟยามค่ำคืน”

ผลงานที่เป็นภาพเหมือน เช่น “ภาพเหมือนตัวเองที่หุ้มผ้าพันแผล”^{****} “ภาพเหมือนตัวเอง”^{*****} ล้วนแต่แสดงออกถึงความทุกข์ผ่านแววตา และท่าทางที่เคร่งขรึม และลักษณะของสีที่ใช้กลับมีความขัดแย้งกันคือมีความสว่าง อบอุ่นและนุ่มนวล แต่ผลงานที่มีการสะท้อนความรู้สึก

* คูภาพในบท 4 หน้า 118

** คูภาพในบท 4 หน้า 102

*** คูภาพในบท 4 หน้า 101

**** คูภาพในบท 4 หน้า 111

***** คูภาพในบท 4 หน้า 112

ในลักษณะเดียวกันนี้คือ “ภาพเหมือนของ ดร. กาเซต์ นั่งที่โต๊ะ”^{*} ท่าทางครุ่นคิดแสดงให้เห็นถึงความทุกข์ในจิตใจของ ดร. กาเซต์ แม้จะมีดอกไม้ในภาพเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายแต่สายตาของ ดร. กาเซต์ กลับมองไปทางอื่นอย่างท้อแท้และเหนื่อยล้า

ไม่เพียงแต่ในผลงานทางศิลปะของเขาเท่านั้นที่แสดงถึงความทุกข์ที่เขาค้นพบว่ามันเป็นความจริงของทุกชีวิต และไม่มีผู้ใดสามารถหลีกเลี่ยงความทุกข์นี้ได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจความคิดของเขามากยิ่งขึ้น จะหยิบยกข้อความบางตอนในจดหมายที่เขาเขียนถึงญาติผู้น้องที่ชื่ออีไอตอนหนึ่งว่า

“...หากความจริงว่า สงครามของมนุษย์ผู้นี้คือการต่อสู้บนโลก ถ้าเช่นนั้นความรู้สึกอ่อนแอและศิระะที่เดือดไหม้มิใช่เป็นเครื่องบ่งบอกว่าเรายังคงต่อสู้ฟันฝ่าหรือ? เมื่อเราปฏิบัติภารกิจที่ยากลำบาก และต่อสู้เพื่อสิ่งดีงามประการหนึ่ง เราก็ได้เข้าร่วมในสงครามแห่งธรรมะ รางวัลที่เราจะได้รับโดยตรงคือ เราจะได้รับการปกป้องจากสิ่งชั่วร้ายนานา” (วินเซนต์ แวน โก๊ะ, 1877, สานแสงอรุณ, น. 153-154)

3) แนวคิดอันตตาในผลงานของแวน โก๊ะ ผลงานหลายชิ้นของแวน โก๊ะที่มีลักษณะของความว่างเปล่า ไม่มีจุดเด่น ณ ที่ใดที่หนึ่งในภาพ แต่กลับแสดงถึงความประสานสอดคล้องกันอย่างเป็นองค์รวม สะท้อนให้รู้สึกถึงความสงบ และหลุดจากความยึดมั่นถือมั่น จนบางครั้งอาจก้าวสู่ความอิสระทางจิต ดังผลงานที่ชื่อว่า “ดวงดาวยามค่ำคืน”^{**} และ “ราตรีประดับดาว”^{***} แสดงออกถึงความจริงที่มนุษย์ไม่อาจควบคุม ความจริงที่เหนือความคิดและภาษาแต่ยังสามารถเข้าถึงได้ในบางแง่มุม มันเป็นความกลมกลืนที่ยิ่งใหญ่และเป็นอิสระอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของแวน โก๊ะที่ดึงอารมณ์ของผู้วิจัยอย่างมากคือภาพที่ชื่อว่า “ทุ่งข้าวสาลีกับอีกา”^{****} ภาพนี้แวน โก๊ะเขียนขึ้นก่อนที่เขาจะยิงตัวตาย ภาพดังกล่าวแสดงถึงความว่างเปล่า ไม่มีตัวตน ไม่มีรูปของเขาหรือมนุษย์คนใดในภาพ แสดงให้เห็นว่าทุกอย่างกำลังดำเนินไปตามครรลองบางอย่างแม้ว่าจะมีหรือไม่มีเขาก็ตาม ตัวตนของเขาไม่อาจเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงหรือการหมุนเวียนไปของธรรมชาติได้เลย ทุกอย่างจะดำเนินต่อไปเป็นวัฏจักรที่ไม่สิ้นสุด และมนุษย์ก็เป็นเพียงสิ่งหนึ่งในวัฏจักรที่ต้องดำเนินไปในรูปแบบนั้นเช่นกัน โดยมีอาจชัดเจน ในภาพแสดงให้เห็นถึงความ

* ภาพในบท 4 หน้า 113

** ภาพในบท 4 หน้า 120

*** ภาพในบท 4 หน้า 107

**** ภาพในบท 4 หน้า 116

เข้าใจบางอย่างของแวนโก๊ะ ดังที่เขาเขียนในจดหมายว่า “ฉันได้ประสบกับช่วงเวลาแห่งความเข้าใจแจ่มชัดจนน่าตกใจ ยามที่ธรรมชาติดูงดงามเหลือเกิน ฉันชักไม่แน่ใจในตัวเองอีกต่อไปและภาพวาดก็ดูเหมือนอยู่ในความฝัน” วินเซนต์ แวน โก๊ะ, ปีที่เขียนจดหมาย (วอลเธอร์, อินโก เอฟ, 2552, น. 86)

5.3 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสุนทรียทัศน์ของ วินเซนต์ แวน โก๊ะ พบว่ามีประเด็นปัญหาที่น่าสนใจคือการศึกษาแนวคิดทางด้านสัตวศาสตร์ในงานศิลปะด้านอื่นๆ เพื่อจะได้ศึกษาผลงานศิลปะในลักษณะที่หลากหลาย พร้อมกับแนวคิดการสร้างสรรค์การแสดงออกผ่านผลงานชิ้นนั้นๆ ของศิลปินแต่ละท่าน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาพบอีกว่าแนวคิดทางด้านพุทธปรัชญาแฝงอยู่ในผลงานของแวนโก๊ะ ถ้าได้นำไปศึกษาต่อเราจะพบว่าผลงานของ แวน โก๊ะ ในหลายผลงานมีความเป็นพุทธปรัชญาที่แสดงถึงความเป็นอนัตตา และยังสามารถนำไปศึกษากับผลงานของศิลปินทางฝั่งตะวันตกหลายท่านที่เด่นๆ เราจะพบว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างแนวคิดพุทธปรัชญากับแนวทางการสร้างสรรค์ของศิลปินตะวันตกซึ่งมีแนวคิดด้านพุทธศาสนาแฝงไว้ด้วยเช่นกัน